

“Sabiedrība un mediji infodēmijas laikā: medijpratības grābekļi”

Dr.sc.comm. Klinta Ločmele

Mediju ētikas mēnesis 2021

“Mediju veselība infodēmijas laikā”

18.06.2021.

Medijpratība – no politikas veidošanas, akadēmiskā un praktiķu skatu punkta

- Doktora grāds komunikācijas zinātnē
- Kultūras ministrijas Mediju politikas nodaļa (2015-2019)
- Pasniedzēja Latvijas Universitātē, Vidzemes Augstskolā un Turībā
- Pētniece LU Sociālo un politisko pētījumu institūtā
- Medijpratības projektu un semināru vadītāja

Plāns

01

Medijpratības
jēdziens

02

Dezinfodēmija

03

8
medijpratības
grābekļi

04

Grābekļi vai
kāpnes?

Medijpratība

Cilvēka prasme:

Lietot medijus

Kritiski izvērtēt un analizēt informāciju

Izprast informācijas vēstījumus

Radīt mediju saturu pašiem

Apzināties mediju nozīmi demokrātijā

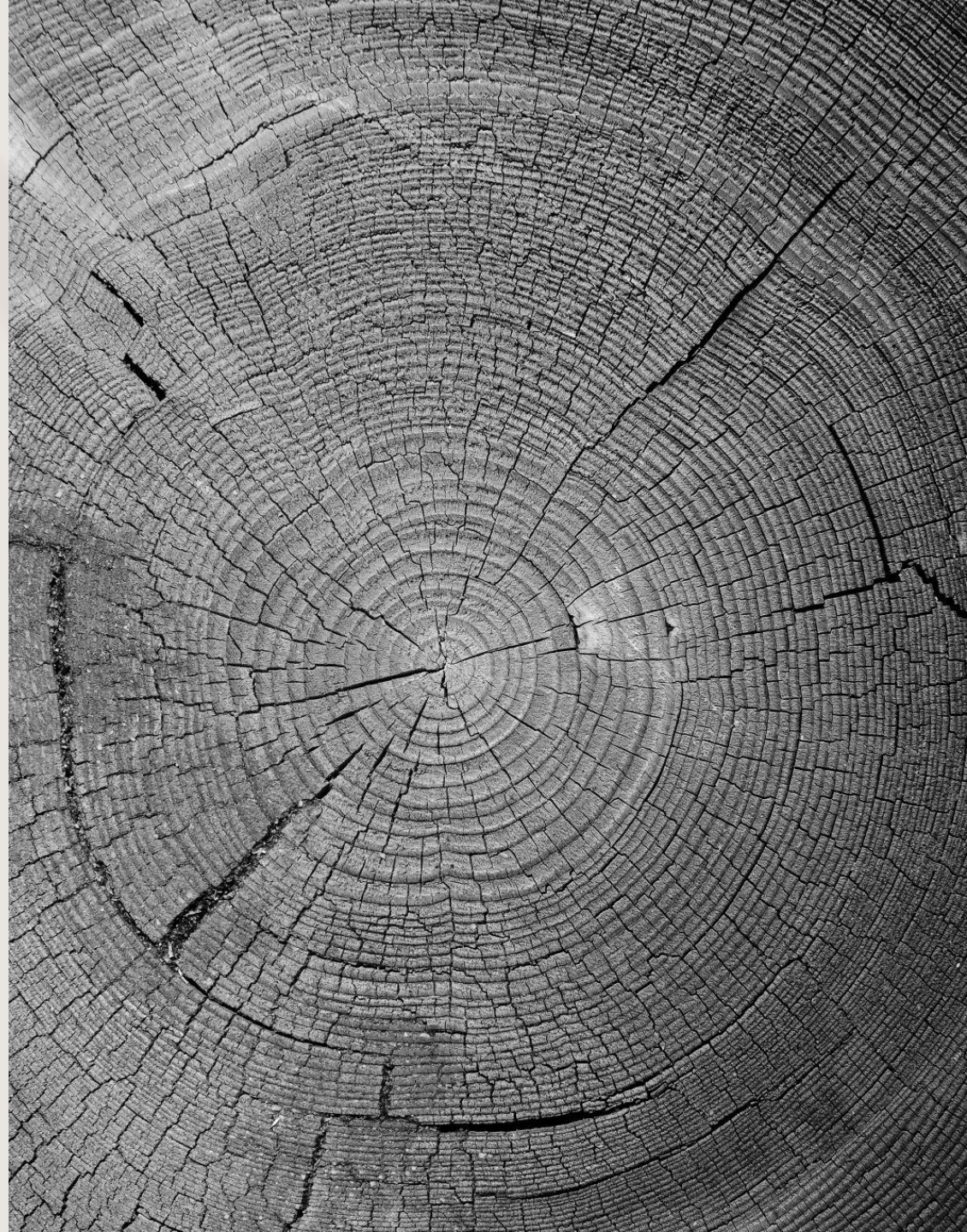
Novērtēt neatkarīgu žurnālistiku utt.

Jēdziens laika
gaitā mainās

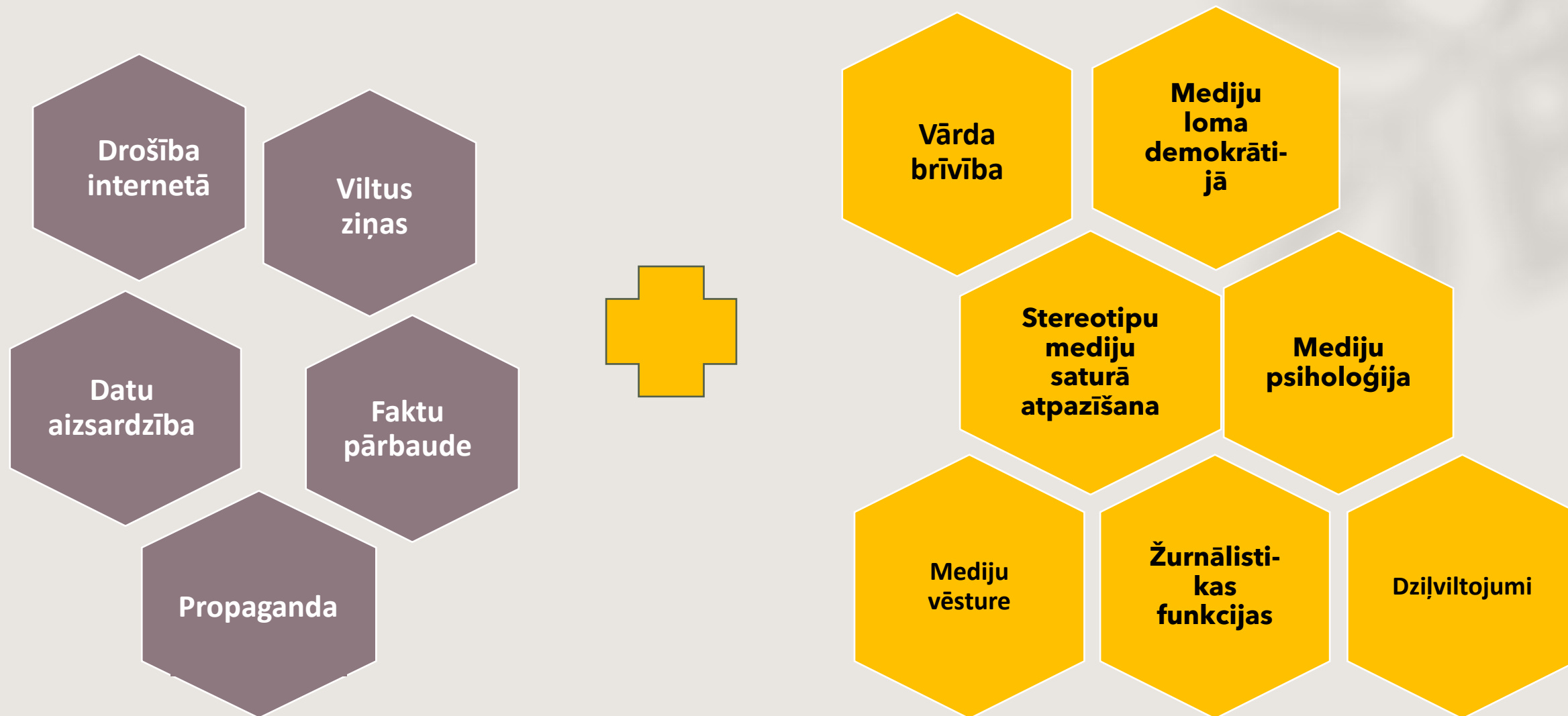
Patrīcijas Aufderheides (*Aufderheide*) Aspenas institūta atskaite par medijpratības konferenci 1992.gadā.

- Konferencē 25 pārstāvji no dažādām medijpratību veicinošām iniciatīvām tikās, lai vienotos par definīciju, vīziju un to, kā turpmāk tiks attīstīta medijpratība ASV.
- **Medijpratība tika skaidrota kā iedzīvotāju prasme piekļūt, analizēt un radīt informāciju ar noteiktu nolūku.**

Paplašinājies medijpratības projektu tvērumš 2015.–2021. gadā

No drošības internetā līdz plašākai vārda brīvības nozīmes izpratnei

Pasaules veselības organizācija:
informācijas pārpilnība par Covid-19 cilvēkiem apgrūtina saprast atšķirību starp uzticamām ziņām un maldinošu informāciju.

Dezinformācija par COVID-19 sasniedz daudz vairāk cilvēku nekā iepriekšējās pandēmijās, un tai ir ievērojams kaitējuma potenciāls.

Dezinfodēmija (*disinformation* + *pandemic*)

- UNESCO jēdziens – raksturo dezinformāciju, kas izplatās paralēli COVID-19 pandēmijai un vairo pandēmijas draudus.
- Dezinformācija par COVID-19 ir bīstama dzīvībai un veselībai, jo **izraisa vai pavairo neskaidrību par cilvēku drošībai svarīgām personīgajām un politiskajām izvēlēm.**

UNESCO identificētas deviņas biežākās dezinfodēmijas tēmas

sazvērestības teorijas par COVID-19 izcelsmi un izplatību;

nepatiesa vai maldinoša statistika par inficēto skaitu un mirstību;

nepatiesa informācija par pandēmijas un sociālās izolēšanas ietekmi uz ekonomiku;

žurnālistu un uzticamu ziņu kanālu diskreditēšana;

bīstama dezinformācija par slimības profilaksi un ārstēšanu;

dezinformācija par pandēmijas ietekmi uz sabiedrību un vidi;

jautājuma politizācija;

krāpnieciska satura radīšana finansiālā labuma gūšanai;

nepatiesas ziņas par slavenību saslimstību ar COVID-19.

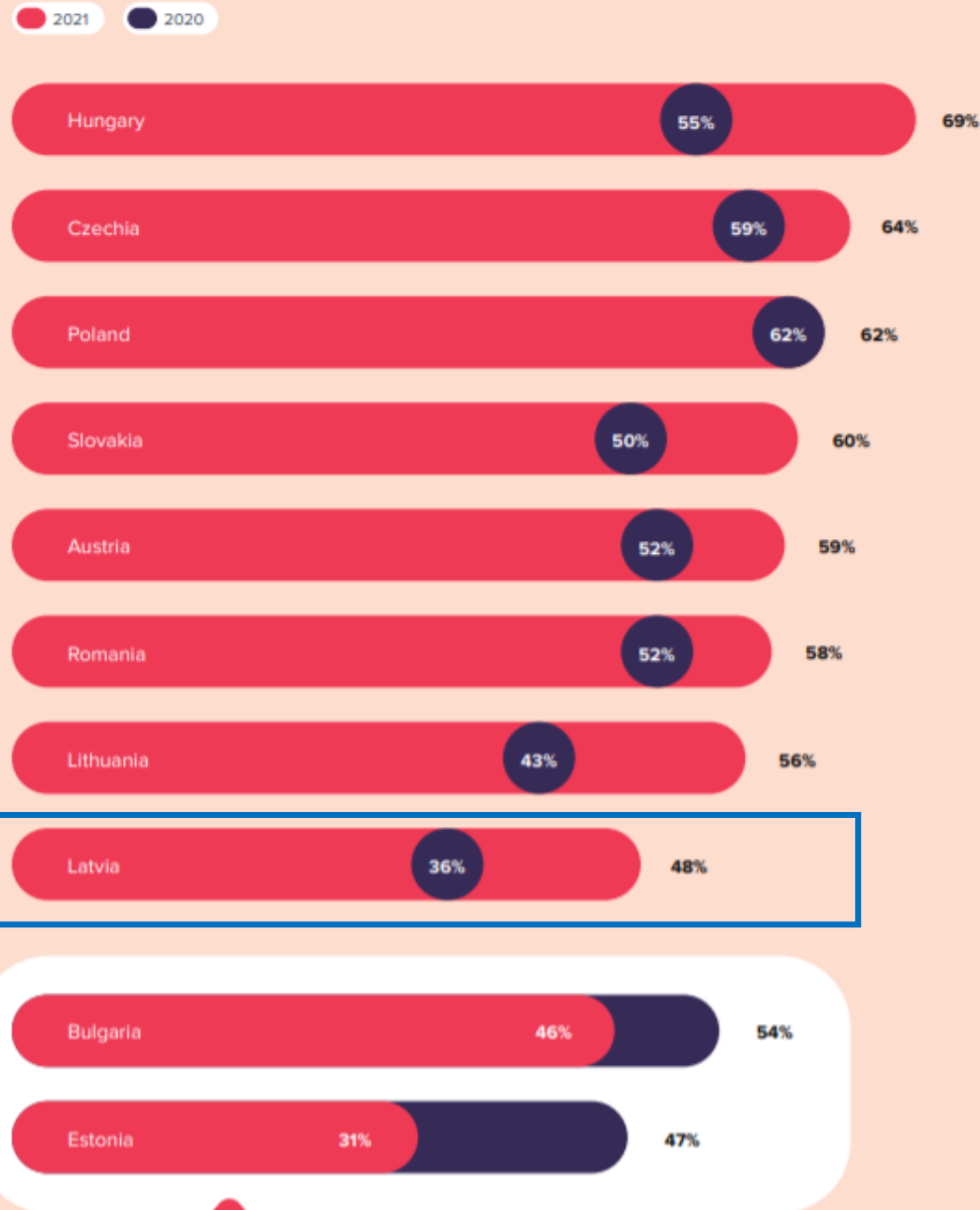
Avots: UNESCO

1 Žurnālistu un uzticamu ziņu kanālu diskreditēšana / neuzticēšanās medijiem

Mistrust towards mainstream media

❓ Mistrust was calculated as the percentage of respondents who responded to the question 'How much do you personally trust or distrust mainstream media in [your country]?' with (a) rather distrust or (b) completely distrust.

Democracy & Resilience
Centre @ «Globsec» (2021):

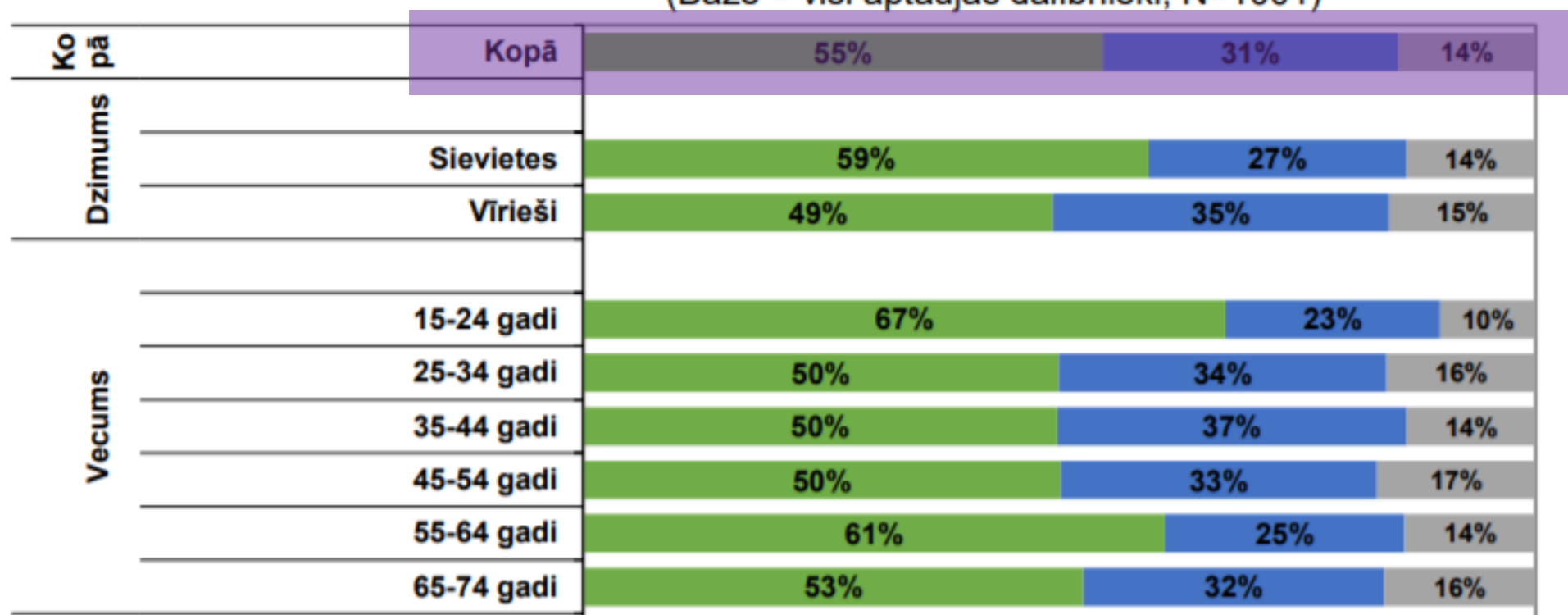
**Latvijā neuzticēšanās medijiem
pieaugusi no 36% uz 48%**

(2020. vs. 2021. gads)

https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2021/06/GLOBSEC-Trends-2021_final.pdf

Kultūras ministrijas medijpratības pētījums (2020)

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat sekojošiem izteikumiem?
**Latvijas medijos sniegtajai informācijai par Covid 19 jautājumiem,
problemātiku var uzticēties**
(Bāze = visi aptaujas dalībnieki; N=1001)

Kultūras ministrija (2020). *Latvijas iedzīvotāju medijpratība: kvantitatīvais pētījums*. Rīga: Kultūras ministrija. Izgūts no:
https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/petijumi/Medijpratibas_petijums_Latvijas_dati_2020.pdf

«Reuters Institute» pētījums (2021)

«Ziņu mediju izmantošana kā ziņu un informācijas avotu par koronavīrusu ir nozīmīgi saistīta ar zemāku uzticēšanos misinformācijai par vakcīnām visās astoņās valstīs.»

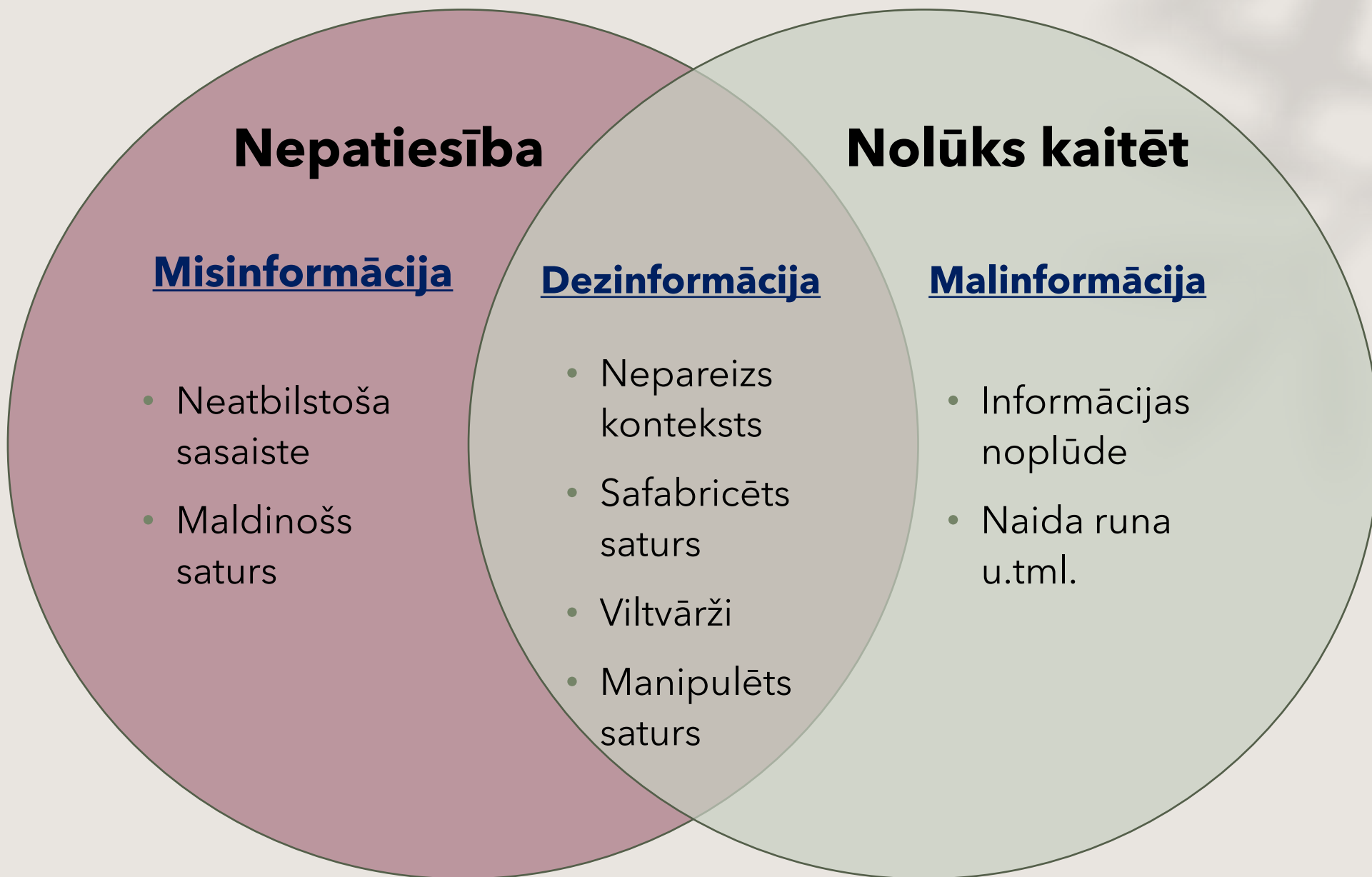
<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/ongoing-infodemic-how-people-eight-countries-access-news-and-information-about-coronavirus-year>

2

Sabiedrībai:
Dezinformācijas
veidošanas tehniku
neatpazīšana

Medijiem:
Dezinformācijas
veidošanas tehniku
izmantošana

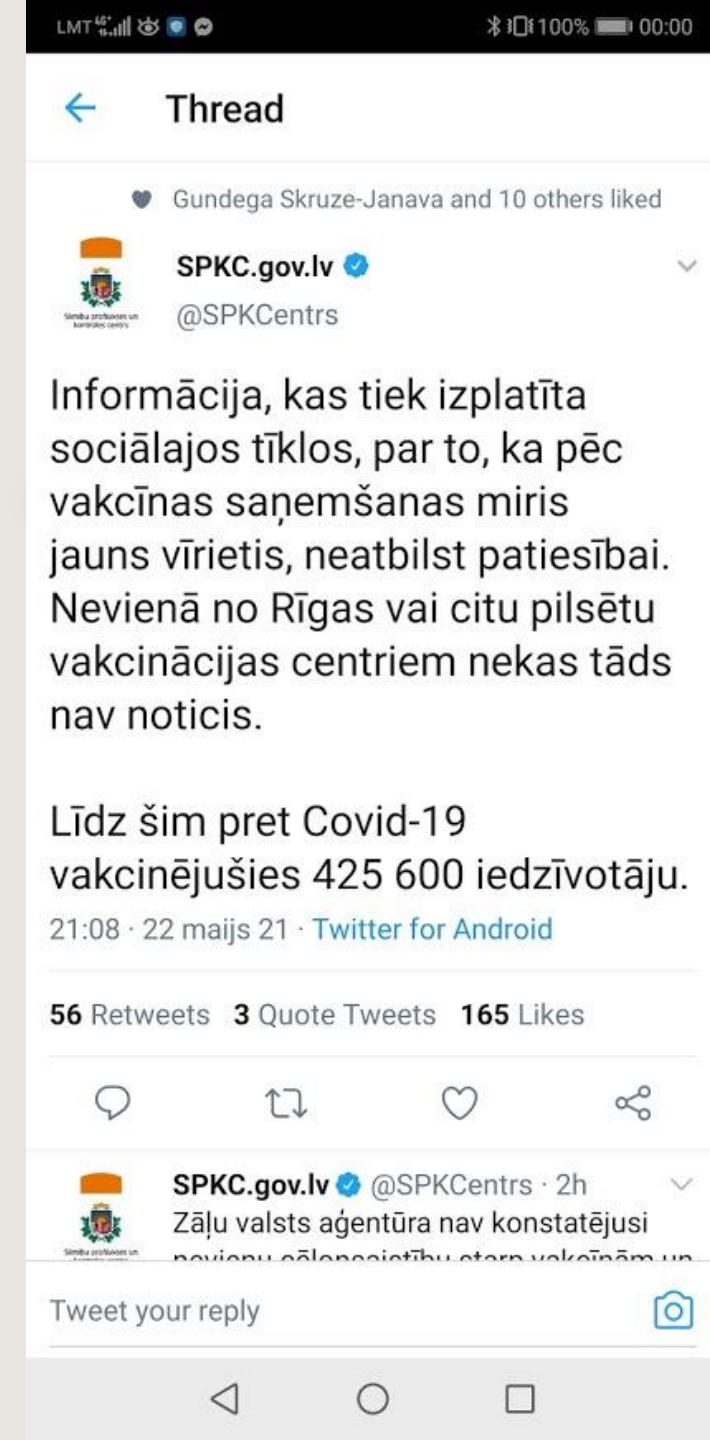

Dezinformācijas un misinformācijas veidi

House of Commons Select Committee on Culture, Media, and Sport. (2018, July 29). Disinformation and 'fake news': Interim Report. https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcumeds/363/36304.htm#_idTextAnchor002

- **Safabricēts saturs jeb viltus ziņas:** absolūti nepatiess;
- **Manipulatīvs saturs:** patiesas informācijas vai attēlu sagrozīšana, piemēram, virsraksts, kas tiek padarīts sensacionālistiskāks (piemēram, klikšķu virsraksti);
- **Viltvāržu saturs:** uzdošanās par patiesiem avotiem, piemēram, par jau zināmu mediju vai ekspertu;
- **Maldinošs saturs:** maldinoša informācijas izmantošana, piemēram, komentāru norādot kā faktu;
- **Nepareizs konteksts vai saikne:** faktiski precīzs saturs, taču tiek kopīgots ar nepatiesu kontekstuālo informāciju, piemēram, ja raksta virsraksts neatspoguļo saturu vai rakstu ilustrē neatbilstošs attēls;
- **Satīra un parodija:** piedāvāti humoristiski, bet nepatiesi stāsti tā, it kā tie būtu patiesība. Lai gan parasti cilvēki mēdz tos atpazīt kā humoru, tomēr arī tie var maldināt auditoriju.

Safabricēts sators jeb VILTUS ZIŅAS

Viltvāržu saturs

uzdošanās par patiesiem
avotiem, piemēram, par jau
zināmu mediju vai ekspertu.

Apollo.lv
pirms virsraksta maiņas

apollo^a | MĒS PALIEKAM
MĀJĀS!

SABIEDRĪBA UN POLITIKA

Zavadska: Nav zinātnisku pierādījumu un nav atbalstāma cilvēku vakcinācija pret Covid-19

LETA

2021. gada 15. maijs 08:20

Orīģināls no LETA

Zavadska: Nav zinātnisku pierādījumu un nav atbalstāma cilvēku vakcinācija pret Covid-19, jaucot dažādu ražotāju vakcīnas

 LETA

<https://www.apollo.lv/7248702/zavadska-nav-zinatnisku-pieradijumu-un-nav-atbalstama-cilveku-vakcinacija-pret-covid-19-jaucot-dazadu-razotaju-vakcinas>

Luīze Stabinge 🏳️‍🌈
@LStabinge

Virsraksts no līda, manuprāt, atšķiras pietiekoši, lai būtu maldinošs.

8:30 am · 15 May 2021 · Twitter for Android

14 Retweets 10 Quote Tweets 161 Likes

<https://twitter.com/LStabinge/status/1393438504592580610>

Interneta arhīvs «Wayback machine» atrod arī pirmo raksta versiju ar maldinošo virsrakstu

<https://web.archive.org/web/20210515052047/https://www.apollo.lv/7248702/zavadska-nav-zinatnisku-pieradijumu-un-nav-atbalstama-cilveku-vakcinacija-pret-covid-19>

Pope Francis Says Christians Should Visit Mosques and Praise Allah

July 6, 2018 Baxter Dmitry News, World 0 Comments

Share 7

Twist

4

Christians around the world should visit mosques and praise Allah, according to Pope Francis who led by example on his visit to Istanbul by entering the Blue Mosque, taking off his shoes, facing Mecca, and praising the Muslim god.

According to Reuters:

Francis took off his shoes as he entered the huge mosque, before bowing his head in prayer for several minutes, facing Mecca and standing next to Istanbul's Grand Mufti Rahmi Yaran, in what a Vatican spokesman described as a joint "moment of silent adoration" of God.

Piemērs no IREX Medijpratības programmas «Learn to discern», kā tiek safabricēta informācija.

Attēls no: <https://newspunch.com/pope-francis-christians-mosques-allah/>

Foto: Reuters/Scanpix/LETA

Latvijā pēc vakcīnas pret Covid-19 saņemšanas miris cilvēks. Taču saistība ar poti līdz šim nav apstiprināta ^{B4}

Ieteikt

LETA
12:12, 13. maijs 2021

<https://www.la.lv/latvija-pec-vakcinas-pret-covid-19-sanemsanas-miris-cilveks>

Nepareizs konteksts vai saikne

Saturs kopīgots ar
nepatiesu kontekstuālo
informāciju

- raksta virsraksts
neatspoguļo saturu
- rakstu ilustrē
neatbilstošs attēls

Kariņš par efektīvu vakcīnu neesamību runāja oktobrī, nevis tagad

25. MAIJS, 2021 • SABĪNE BĒRZIŅA, RE:BALTICA/RE:CHECK

Teju pieci tūkstoši cilvēku *Facebook* dalījušies ar video, kurā premjers Krišjānis Kariņš (*Jaunā Vienotība*) saka – nav vakcīnas, kas var nodrošināt, ka cilvēks neraslimst. Ieraksta autors nav norādījis, ka patiesībā premjers to teicis pērnā gada oktobrī, kad vakcīnas pret *Covid-19* tiešām vēl nebija pieejamas.

<https://rebaltica.lv/2021/05/karins-par-efektivu-vakcinu-neesamibu-runaja-oktobri-nevis-tagad/>

Kristaps
@atheist_from_lv

Vācija

Mums bail no corona vīrusa, tāpēc aiziesim uz veikalu
papildināt krājumus.

kas?

nē, pūlī tak infekcija tiks samīdīta

[Translate Tweet](#)

0:12 508 views

12:49 pm · 6 Mar 2020 · [Twitter for Android](#)

6 Retweets 10 Likes

Burtniece @Vitenav · 6 Mar
Replying to @atheist_from_lv
Cik vecs tas video ir:)?

1

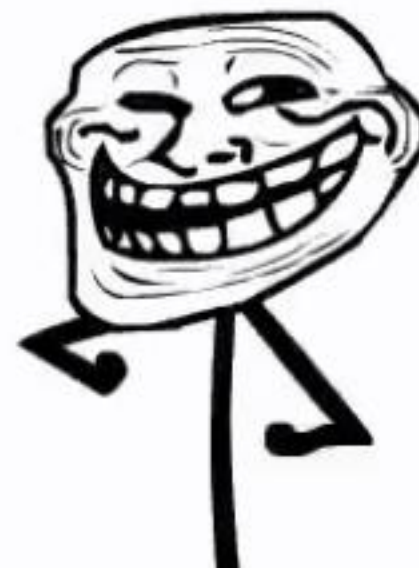

Kristaps @atheist_from_lv · 6 Mar
vakar

1

Kristaps @atheist_from_lv · 6 Mar
Lab Lab, tas no melnās 5dienas

https://twitter.com/atheist_from_lv/status/1235880075356143616

Attēls neatbilstošā kontekstā ➡ attēlu pārbaude

Karlitoo
@Mr_Karlitoo

Šeit var redzēt kā ievēro atbildīgie dienesti noteiktos ierobežojumus un likumus! @NMPdienests @SPKCentrs
Ne sejas maskas, ne 2 metru distance. Bail, pat iedomāties ko pieņems valdība rītdien!

LATVIJĀ | 21:32

Eksperti: Jādara viss iespējamais, lai lauztu saslimstības līkni

10:13 pm · 5 Nov 2020 · Twitter Web App

NMPdienests @NMPdienests · 6 Nov 2020

Replying to @Mr_Karlitoo and @SPKCentrs

Lūdzu nemaldināt sabiedrību! Foto ir no 28.februāra preses konferences, kurā informējām par jaunizveidoto brigādi, kas sākotnēji devās pie pacientiem, lai veiktu Covid-19 analīzes. Tobrīd Latvijā vēl nebija neviena Covid-19 inficētā un nebija izsludināta ārkārtējā situācija.

1

3

39

Manipulatīvs saturs
patiesas informācijas vai attēlu
sagrozīšana, piemēram,
virsraksts, kas tiek padarīts
sensacionālistiskāks (klikšķu
virsraksti)

Zinātniece: sievietēm nevajadzētu ēst maizi

tautaruna.lv

Šodien, 14:14

JAUNĀKAIS

17:05 Dziedātāja Jenny May jau otrajā

<https://tautaruna.nra.lv/rasols/346518-zinatniece-sievietem-nevajadzetu-est-maizi/>

Baibas Sipiņieces ģimenē pieaugums

Baiba Sipiņiece-Gavare ar meitām Grietu un Hermīni

FOTO: LETA

<https://sejas.tvnet.lv/7039581/baibas-sipenieces-gimene-pieaugums>

Foto: AFP/ SCANPIX/ LETA

“Ir daudz lietu, kas vēl ir jāskaidro.” Infektoloģe par to, vai visas Latvijā pieejamās vakcīnas ir pārbaudītas

Ieteikt

LA.LV

11:49, 22. maijs 2021

<https://www.la.lv/vai-visas-sobrid-lv-pieejamas-vakcinas-parbauditas-petijumos>

Maldinošs saturs

maldinoša informācijas
izmantošana, piemēram,
komentāru norādot kā faktu

Vilis Krištopans: Latvijā pašnāvību vairāk nekā no Covid-19 mirušo

<https://neatkariga.nra.lv/lasamgabali/333079-vilis-kristopans-latvija-pasnavibu-vairak-neka-no-covid-19-miruso>

Drīzāk nav taisnība – apgalvojumā ir kripata patiesības, taču nav ņemti vērā būtiski fakti un/vai konteksts, līdz ar to izteikums ir maldinošs vai ārpus konteksta

Ekspremjers Vilis Krištopans portālā NRA publicētā rakstā pauž, ka Covid-19 ierobežojumi Latvijā un pasaulē esot pārspīlēti. Kā vienu no argumentiem viņš min pašnāvības – to Latvijā esot vairāk nekā mirušo ar Covid-19. Secinājām, ka Krištopans manipulē ar datiem.

Pilnu datu par šo gadu vēl nav, bet pērn kopumā Latvijā izdarītas 288 pašnāvības. Šogad līdz 16.decembrim ar Covid-19 mira 394 cilvēki. Par oktobri un novembri dati vēl nav apkopoti, bet laikā līdz oktobra beigām no visiem ar Covid-19 mirušajiem 54 procentiem tas bija nāves pamatcēlonis. Pārējiem – nāvi veicinošs faktors.

Raksts publicēts 14.decembrī, tā virsraksts ir “Vilis Krištopans: Latvijā pašnāvību vairāk nekā no Covid-19 mirušo”. Krištopans tajā saka:

“Latvijā līdz šim ir izdarītas 240 pašnāvības, kas ir vairāk nekā ar kovidu mirušo.”

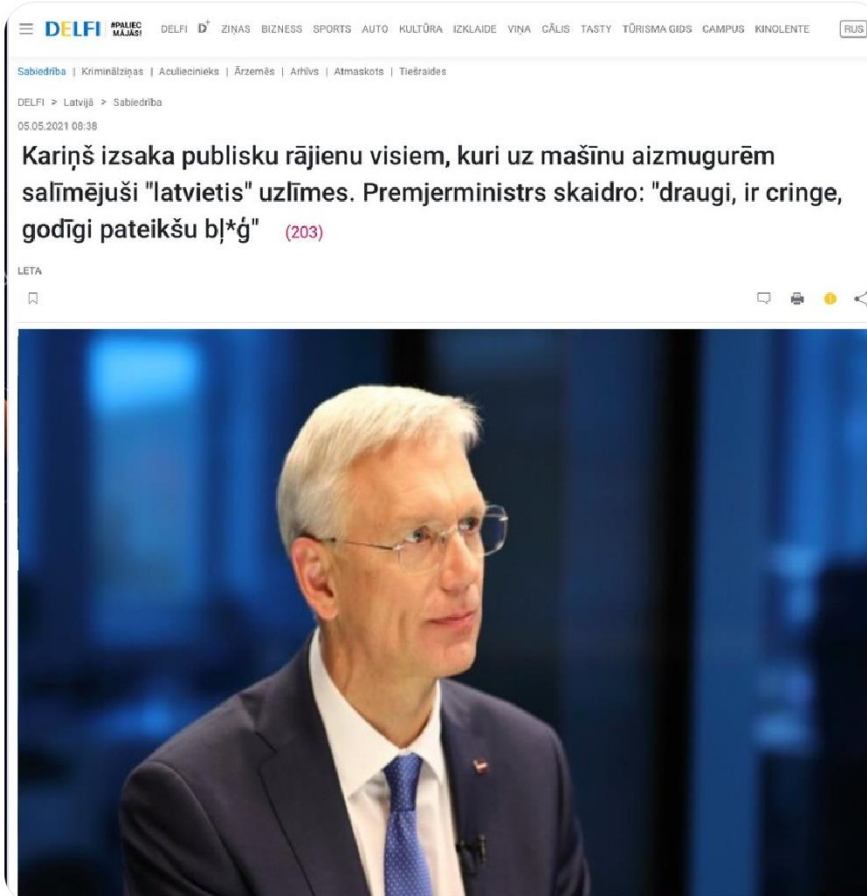
<https://rebaltica.lv/2020/12/vai-pasnavibu-vairak-neka-covid-19-navju/>

Roberta prāta svalka

@paliigaa

Nezinu, kam šis ir jādzird, bet
kādam tas ir jāpasaka

21:32 · 05 maijs 21 · Twitter for iPhone

Satīra un parodija

piedāvāti humoristiski, bet nepatiesi stāsti tā, it kā tie būtu patiesība. Lai gan parasti cilvēki mēdz tos atpazīt kā humoru, tomēr arī tie var maldināt auditoriju.

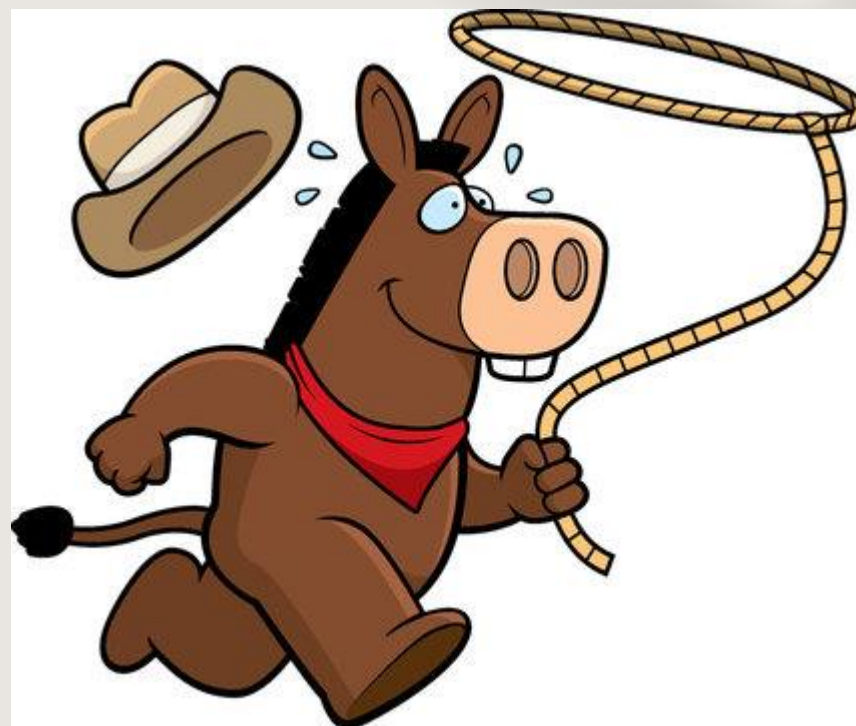
🕒 03 Aug 2020

**FAKE NEWS | No, Pope Francis is not
cancelling the Bible**

<https://twitter.com/paliigaa/status/1390011501805768704>

3

lešana informācijas
raisīto emociju
pavadā

Manipulēšanas veidi emociju izsaukšanai

- Izsaukt bailes, dusmas vai paniku
- Izmantoti simboli, kas «spēlē» uz mūsu emocijām
- Konstants vēstījuma atkārtojums
- Vēstījumus izmanto sabiedrības šķelšanai

Piespiedu vakcīnas
skeptiķiem kā
nepieskaitāmiem.
Britu juridiskais
risinājums

 maijs 9, 2021

Piemērs no
<https://mainampasauli.news/>

Tiesvedība pret
Izraēlu – vakcīnu
kampanja ir
noziegums pret
cilvēci.

📅 marts 22, 2021

Dānijā pēc masu
protestiem atceļ
fašistisku piespiedu
vakcinācijas likumu

📅 novembris 18, 2020

Latvija mostas –
brīvības protesti Rīgā
pulcēja vairākus
tūkstošus cilvēku

📅 oktobris 10, 2020

Kāpēc Mātes
sirdsbalsi uzskata par
terorismu

📅 decembris 31, 2020

Piemēri no <https://mainampasauli.news/>

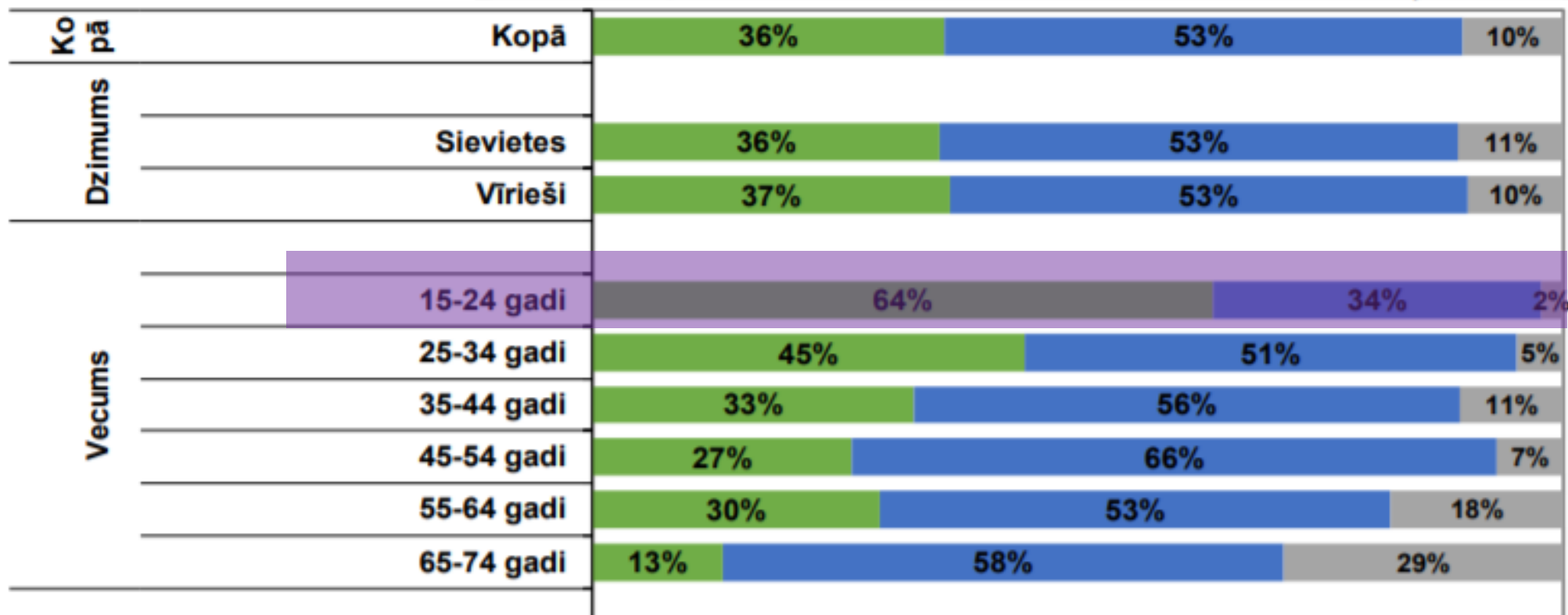
4

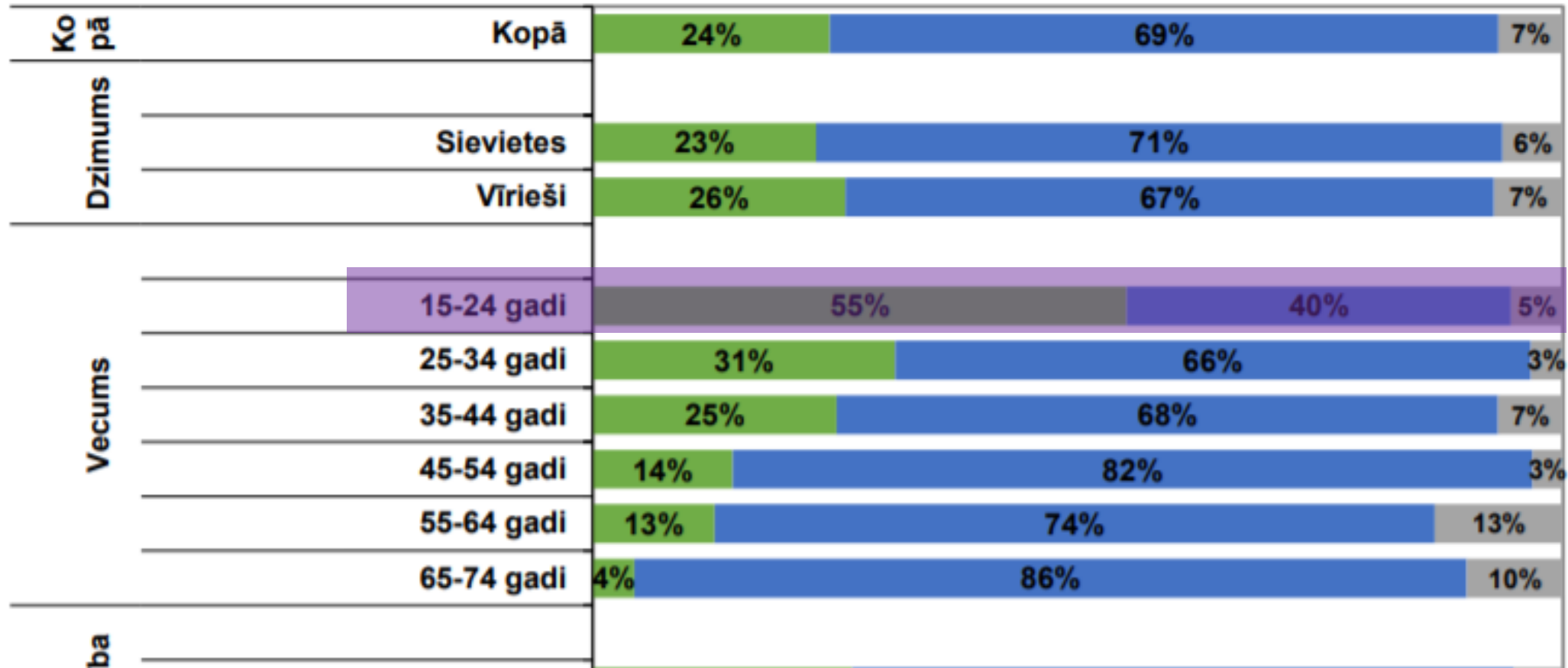
**(Jauniešu) nekritiska
uzticēšanās
informācijai sociālajos
medijos + paviršība
sociālo mediju satura
veidošanā**

Kultūras ministrijas medijpratības pētījums (2020)

Cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat sekojošam izteikumam?
**Es ticu informācijai, ko var atrast sociālo tīklu medijos –
Facebook, Twitter, Instagram, TikTok u.c.**
(Bāze = respondenti, kuri lieto internetu vismaz reizi nedēļā; n=872)

Cik lielā mērā Jūs piekrītat sekojošam izteikumam?
Mēdzu internetā dalīties ar informāciju (šērot, retvīt, pārsūtīt e-pastā u.c.), pirms tam nepārbaudot, vai tajā viss ir patiesi
 (Bāze = respondenti, kuri lieto internetu vismaz reizi nedēļā; n=872)

Kultūras ministrija (2020). *Latvijas iedzīvotāju medijpratība: kvantitatīvais pētījums*. Rīga: Kultūras ministrija. Izgūts no:
https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/petijumi/Medijpratibas_petijums_Latvijas_dati_2020.pdf

«Reuters Institute» pētījums (2021)

Table 2. Proportion that used selected platforms for news about COVID-19 in the last week

Page 1 of 4 >

 UK

Google search	26%
Facebook	21%
Twitter	16%
YouTube	12%
WhatsApp	11%

 US

Google search	27%
Facebook	27%
YouTube	20%
Twitter	13%
Instagram	10%

Q8. Which, if any, of the following have you used in the last week as a source of news or information about coronavirus (COVID-19)? *Base: Total sample in each country.*

[Get the data](#) • [Embed](#)

<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/ongoing-infodemic-how-people-eight-countries-access-news-and-information-about-coronavirus-year>

Pētījums

- 2020. gada 21.martā visplašāk skatītie Youtube video
- Atslēgvārdi **«koronavīruss»** un **«Covid-19»**
- Tika analizēti TOP video no katra atslēgvārda – kopumā **69 video** ar kopumā **257 804 146** skatījumiem.
- Pētnieki analizēja avotu, saturu un citus video kritērijus, piemēram, faktoloģisku informāciju par vīrusa izplatību, tipiskiem simptomiem, profilaksi, epidemioloģiju u.c.

Li HO-Y, Bailey A, Huynh D, et al. YouTube as a source of information on COVID-19: a pandemic of misinformation? BMJ Global Health 2020;5:e002604. doi:10.1136/ bmjgh-2020-002604

<https://gh.bmj.com/content/bmjgh/5/5/e002604.full.pdf>

- Profesionāļu un valsts iestāžu videoklipu precizitāte un kvalitāte visos rādītājos bija ievērojami augstāka nekā citos avotos, taču tie nebija visskatītākie.

- **Tie veidoja tikai 11% no visiem video un 10% no skatījumiem.**

Vidēji katrs ceturtais video (19; 27,5%) saturēja maldinošu vai neprecīzu informāciju

Tie veidoja 62 042 609 skatījumus jeb ~ ¼ daļu (24%) no kopējā video skatījumu skaita.

5

🔑 Robi datu pratībā

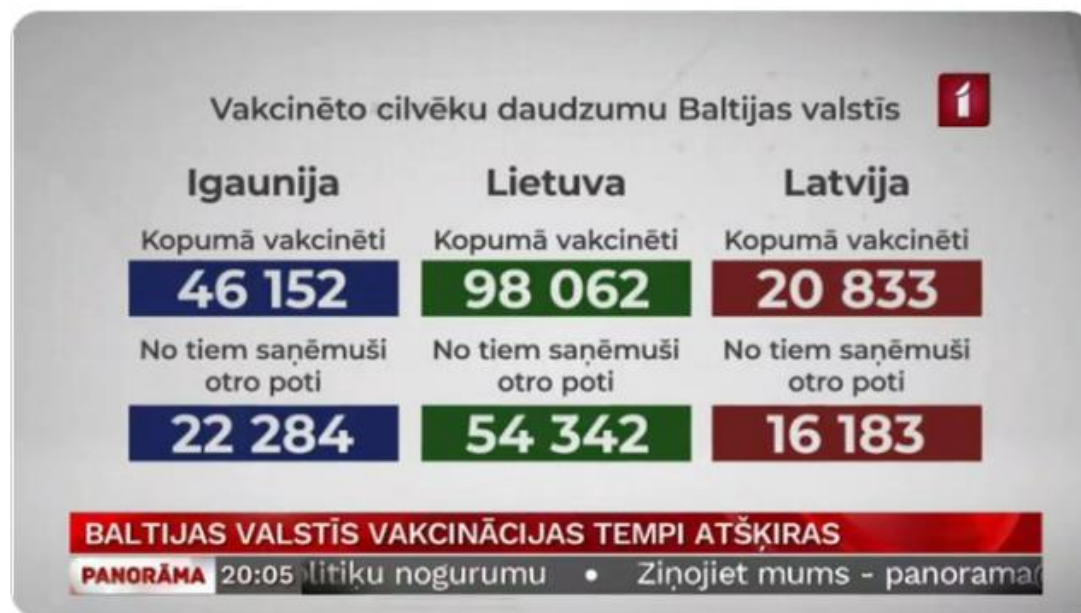
Jānis Kollis

@Kolliss

Hei, [@ltvpanorama](#), zinu, ka esmu jums apnicis, bet kad beigsiet haltūrēt? Kur procents pret iedzīvotājiem, vai vismaz iedzīvotāju skaits katrā valstī?

[#SalīdzināšanaiNederīgiSkaitļi](#)

8:17 pm · 14 Feb 2021 · Twitter Web App

10 Retweets 85 Likes

<https://twitter.com/Kolliss/status/1361016687366184966>

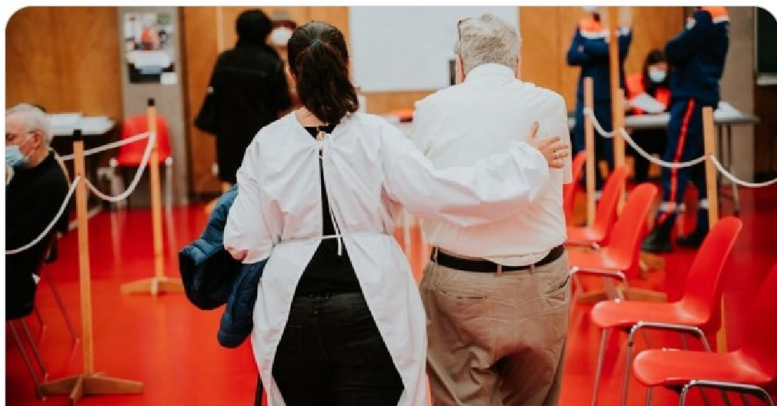
Tweet

Veselības ministrija

@veselibasmin

Turpinoties vakcinācijai aizvadītās nedēļas nogalē un šodien, kopumā Latvijā vismaz vienu vakcīnas devu pret Covid-19 saņēmuši 121 868 cilvēki. Tas ir gandrīz 8% no pieaugušajiem iedzīvotājiem. Plašāk:

Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo vakcīnas devu pret Covid-19
vm.gov.lv

18:21 · 05 apr. 21 · [Twitter Web App](#)

<https://lvportals.lv> > dienaskartiba > 326671-gandriz-8-l... ▾

[Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz ... - LV portāls](#) ✓

2021. gada 5. apr. — **Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo vakcīnas devu** pret Covid-19. Aizvadītās nedēļas nogalē, kā arī šodien turpinājās ...

<https://www.vm.gov.lv> > jaunums > gandriz-8-latvijas-i... ▾

[Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo ...](#) ✓

2021. gada 5. apr. — Aizvadītās nedēļas nogalē, kā arī šodien turpinājās **iedzīvotāju ... Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo vakcīnas devu** pret ...

<https://www.lsm.lv> > raksts > zinas > latvija > gandriz-8-... ▾

[Gandrīz 8% pieaugušo Latvijas iedzīvotāju saņēmuši pirmo ...](#) ✓

2021. gada 5. apr. — Kopumā **Latvijā šobrīd vismaz vienu vakcīnu saņēmuši 121 868 cilvēki**, kas veido **gandrīz 8%** no pieaugušajiem **iedzīvotājiem**, informēja ...

<https://www.diena.lv> > raksts > latvija > zinas > gandriz-... ▾

[Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz ... - Diena](#) ✓

2021. gada 5. apr. — **Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo vakcīnas devu** pret Covid-19. Aizvadītās nedēļas nogalē, kā arī pirmdien turpinājās ...

<https://www.diena.lv> > raksts > latvija > zinas > comments ▾

[Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz ... - Diena](#) ✓

Gandrīz 8% Latvijas iedzīvotāju saņēmuši vismaz pirmo vakcīnas devu pret Covid-19. Šodien, 18:20. Ziņas · Lasīt rakstu ...

<https://www.delfi.lv> > Latvijā > Sabiedrība ▾

[Pirmo poti pret Covid-19 saņēmuši teju 8% Latvijas ...](#) ✓

2021. gada 5. apr. — **Latvijā šobrīd vismaz vienu vakcīnu** pret Covid-19 **saņēmuši 121 868 cilvēki**, kas veido **gandrīz 8%** no pieaugušajiem **iedzīvotājiem**, portālam ...

6

Sabiedrībai:

**«Es taču pats savām acīm
redzēju!»**

Manipulācijas ar attēliem un video

Manipulācija ar foto un video – arī dezinformācijas forma

A manipulated video of Speaker Nancy Pelosi that makes it seem as if she is slurring her words has spread across social media. Above, we compared it with the original video of her remarks on May 22.
The New York Times

<https://www.nytimes.com/2019/05/24/us/politics/pelosi-doctored-video.html>

ZZS valdes locekļa izplatītais video palēnināts, liekot Bordānam izskatīties iereibušam

Evita Puriņa
RE:BALTICA/RE:CHECK

Sabīne Bērziņa
Re:Baltica

FOTO: Re:baltica

Sociālajā medijā Facebook ar Zaļo un zemnieku savienības (ZZS) valdes locekļa Pētera Dimanta starpniecību kļuvis populārs pārveidots video, kurā tieslietu ministrs Jānis Bordāns (JKP) izsakās par gaisa ventilāciju skolās. Video materiāls ir ievērojami palēnināts, oriģinālo 30 sekunžu fragmentu “izstiepjot” uz 40 sekundēm, kā rezultātā daudziem radies iespaids, ka ministrs ir iereibis.

Līdzīgi pārveidots arī Krišjāņa Kariņa runas video

<https://www.tvnet.lv/7212983/zs-valdes-locekla-izplatitais-video-palēnināts-liekot-bordanam-izskatīties-iereibusam>

<https://thispersondoesnotexist.com/>

Protect your identity with generative media

Upload your photo and discover look-a-like generated photos.

Upload photo

▶ Play video 0:54

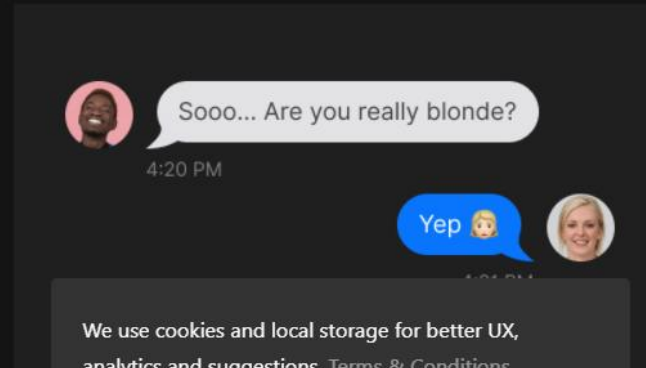
Real photo

Facebook

Represent yourself

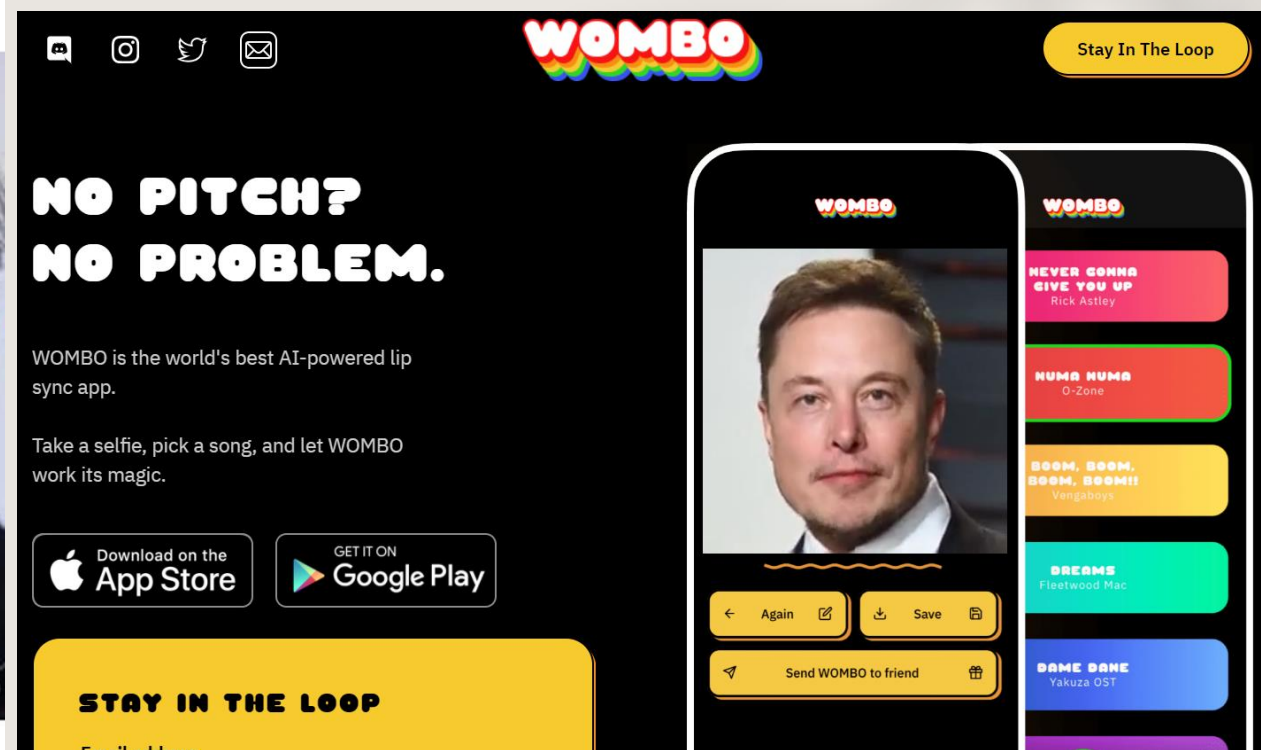
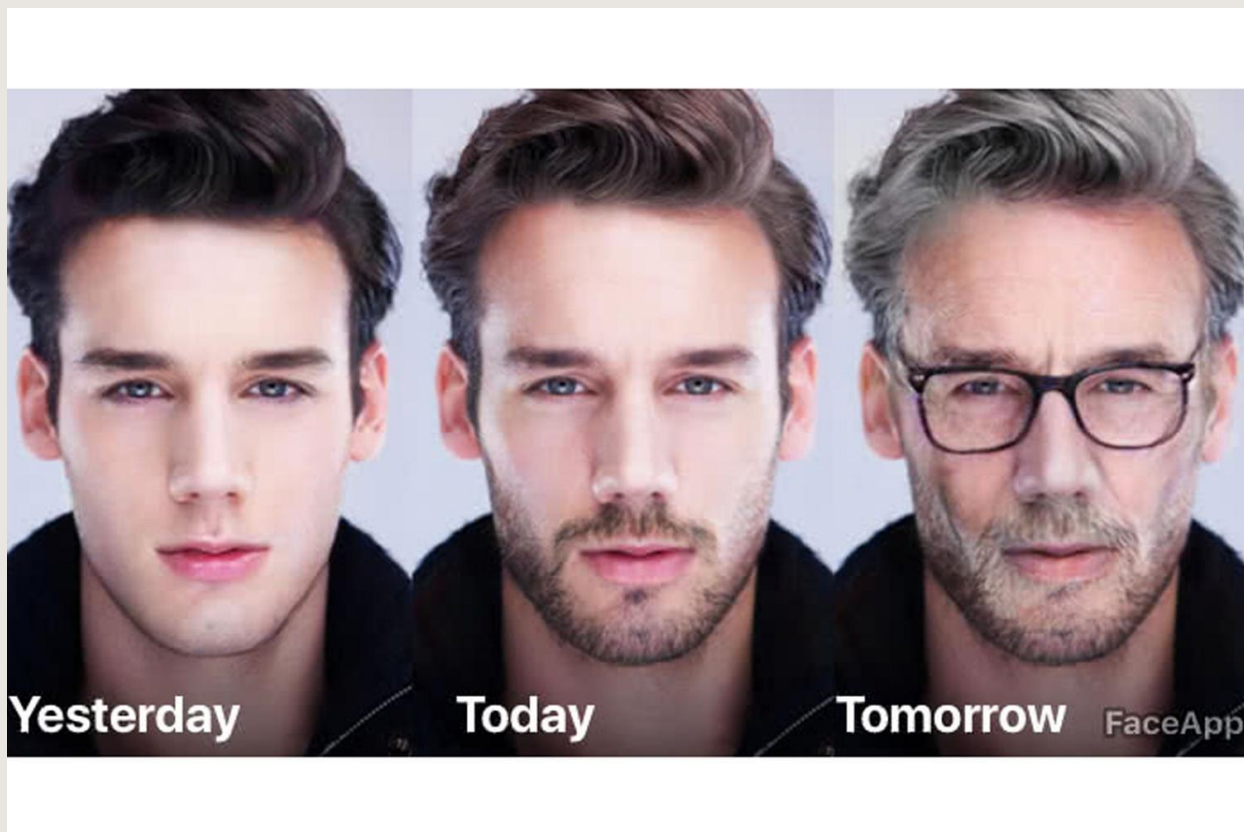

At

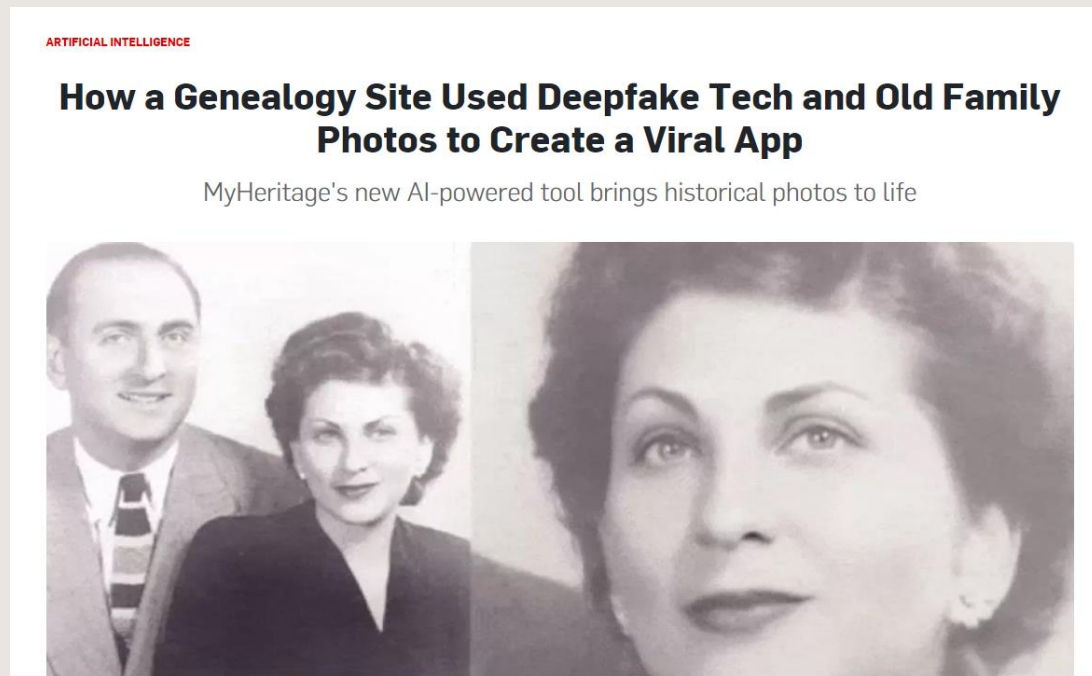

Completely synthetic

Dažādi manipulācijas veidošanas un izmantošanas mērķi

Kad vecmāmiņa atdzīvojas...

<https://kripto.media/deep-nostalgia/>

<https://www.producthunt.com/posts/deep-nostalgia>

<https://www.adweek.com/brand-marketing/how-a-genealogy-site-used-deepfake-tech-and-old-family-photos-to-create-a-viral-app/>

10 Most Downloaded Apps in 2020

Worldwide

#1		TikTok 850M	#6		Messenger 404M
#2		WhatsApp 600M	#7		Snapchat 281M
#3		Facebook 540M	#8		Telegram 256M
#4		Instagram 503M	#9		Google Meet 254M
#5		Zoom 477M	#10		Netflix 223M

apptopia

The most downloaded apps of 2020, according to Apptopia APPTOPIA

The data is from mobile intelligence firm Apptopia, and includes both iPhone and Android apps downloaded on the App Store and Google Play.

<https://www.forbes.com/sites/johnkoetsier/2021/01/07/here-are-the-10-most-downloaded-apps-of-2020/>

(Ne)apzināti psiholoģiskie faktori

- **Informācijas trūkumu aizstāt ar dezinformāciju**

Dienaskārtības noteikšanas teorija

Nepieciešamība pēc orientiera

Vēlme uzzināt arvien jaunu
informāciju par neskaidro
jautājumu

Jo personīgi atbilstošāka / nozīmīgāka
šķiet tēma un lielāka tajā nenoteiktība /
neskaidrība, jo augstāka būs vēlme rast
orientieri jeb izprast situāciju

Augsta zinkārība un vēlme pēc arvien
jaunas informācijas

Kāpēc viegli noticam dezinformācijai?

Vienkāršoti skaidro notikumus un parādības

Pievērš mūsu uzmanību ar skaļiem virsrakstiem

Izmanto neziņas, neskaidrības periodus, kad cilvēki vēlas iegūt informāciju

Atkārto kādas sabiedrībā valdošās bažas vai pārliecības

Nav laika pārbaudīt informāciju

Nav zināšanu pārbaudīt informāciju

utt.

- **Informācijas pārbagātība un trauksme**

*Infoxication (information + intoxication),
information anxiety, infobesity.*

A close-up, low-angle shot of a woman with reddish-brown hair and tortoiseshell glasses. She is looking upwards and to the right with a slight smile. The background is a bright, out-of-focus indoor space.

Kognitīvie aizspriedumi

8

«Esmu mediju eksperts!»

42% aptaujāto
neinteresē
informācija par
medijpratību

43% aptaujāto informāciju par
medijpratību vēlētos saņemt
medijos

Kultūras ministrija (2020). *Latvijas iedzīvotāju medijpratība: kvantitatīvais pētījums*. Rīga: Kultūras ministrija. Izgūts no: https://www.km.gov.lv/uploads/ckeditor/files/mediju_politika/petijumi/Medijpratibas_petijums_Latvijas_dati_2020.pdf

Kā ieinteresēt?

“Jaunietis Kristaps arī pirmo reizi dzird jēdzienu – medijpratība. Viņš lieto sociālo tīklu Instagram, neizmanto nedz radio, nedz televīziju. Kristaps ir dzirdējis par viltus ziņām, taču tām nav gadījies noticēt, vien nosaka, ka **viņam ir vienalga.**”

Raksts par medijpratību laikrakstā “Ludzas Zeme” (2019)

Neuzticēšanās
medijiem

Dezinformācijas
tehniku lietošana /
neatpazīšana

Iešana emociju
pavadā

Uzticēšanās info
sociālajos medijos /
paviršība

Robi datu
pratībā

«Ja manas acis
to redz, tad tā ir
patiesība»

(Ne)apzināti
psiholoģiskie
faktori

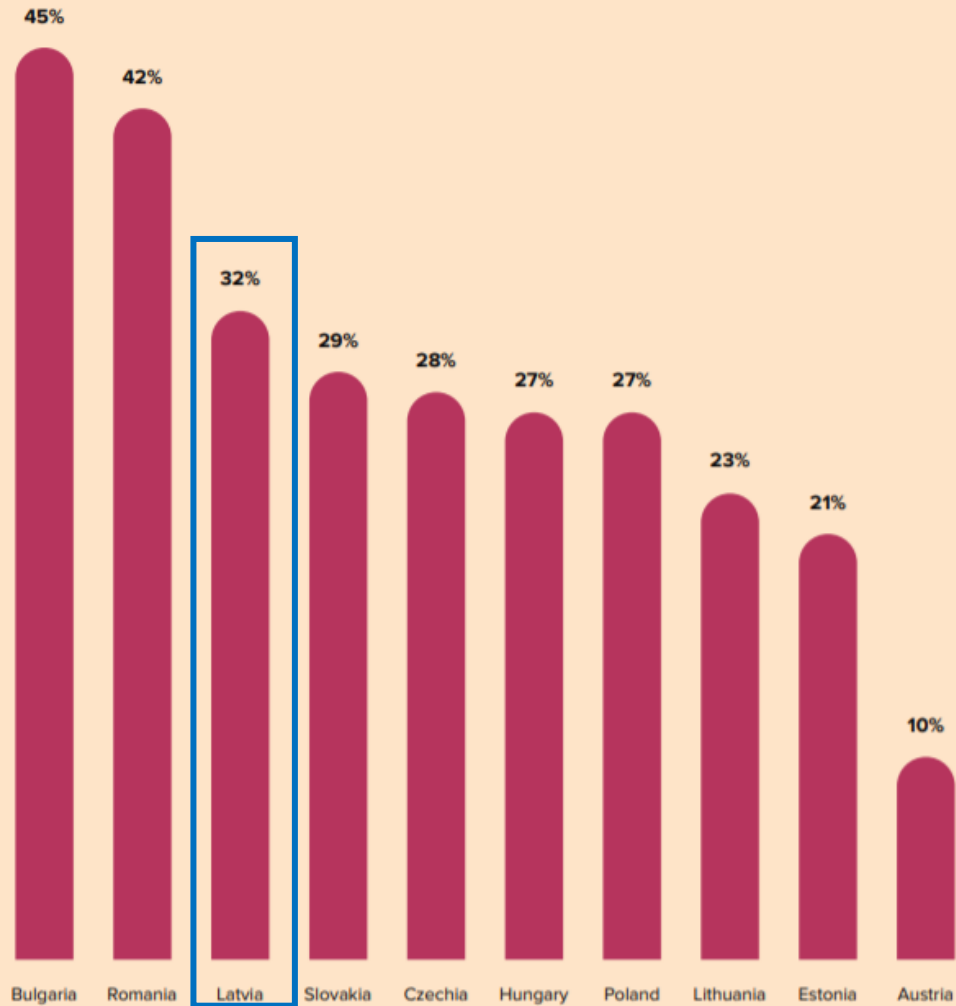
«Esmu mediju
eksperts!»

Un citi

The COVID-19 pandemic is a planned operation by the hidden forces/elites to control the population.

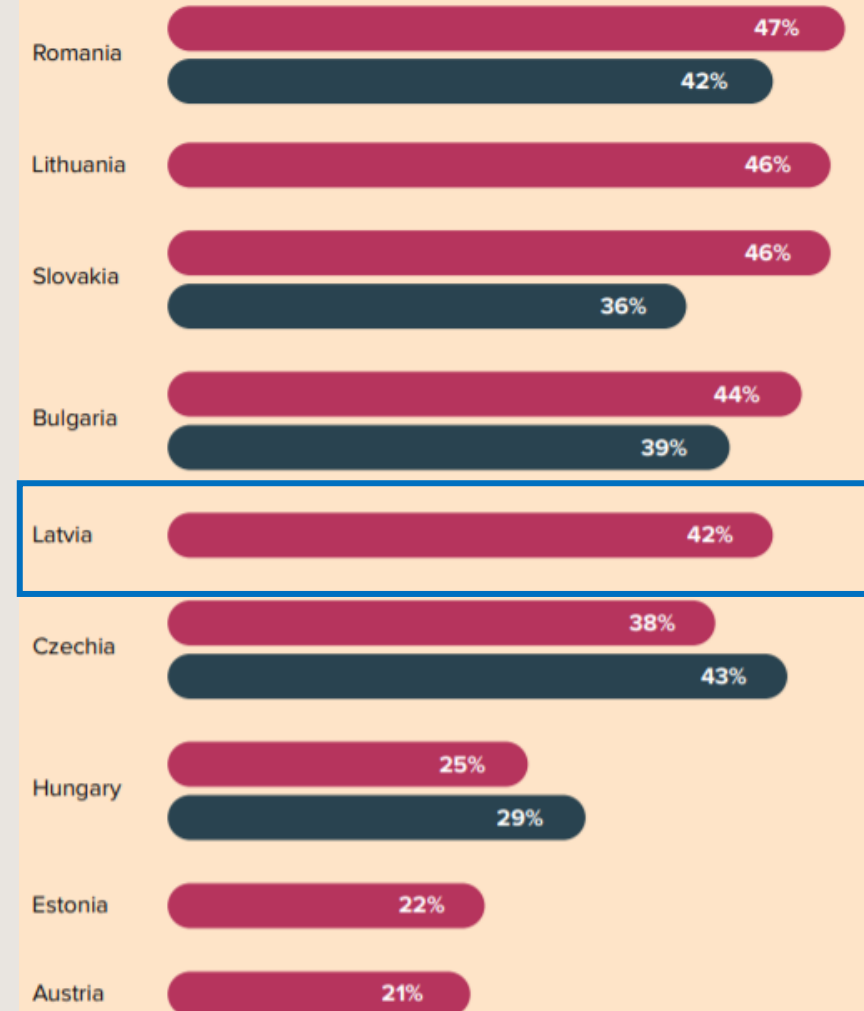
Agree

COVID-19 cases is lower than my country's public authorities tell us

Agree 2021

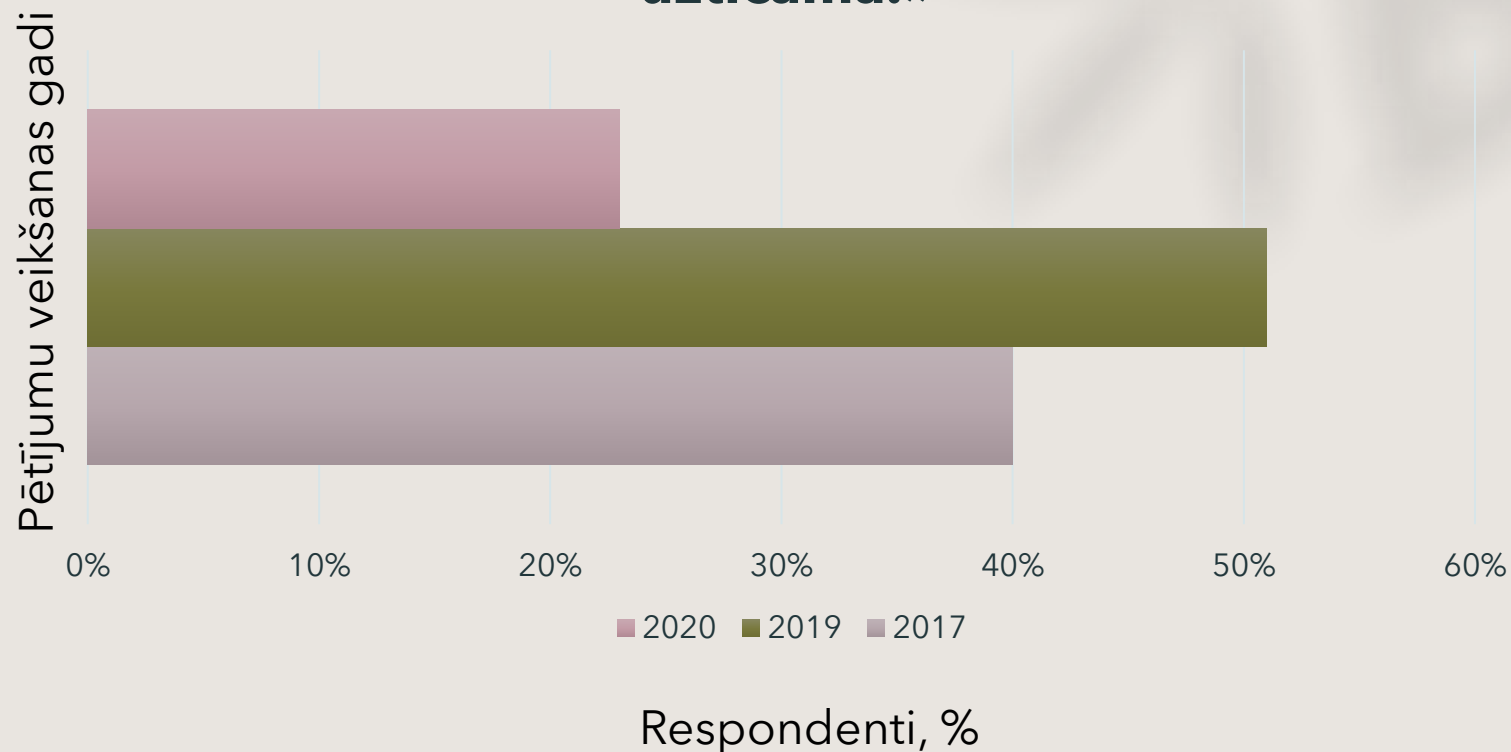
Agree 2020

https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2021/06/GLOBSEC-Trends-2021_final.pdf

Kultūras ministrijas
2020. gada
pētījums atklāja
spēcīgu
pandēmijas
ietekmi uz
rezultātiem

Respondenti, kuri uz jautājumu "Runājot par jūsu pieredzi mediju izmantošanā, vai Jums ir viegli atpazīt uzticamu informāciju medijos no manipulatīvas (safabricētas, maldinošas)?" atbildēja «Es parasti spēju atpazīt, kura informācija medijos ir uzticama.»

Rezultāti no Kultūras ministrijas (2017; 2020) un
Latvijas Zinātnes Padomes projekta Nr. Izp-2018/2-
0260 (2019) pētījumiem

<https://www.km.gov.lv/lv/media/11921/download>

Vai medijpratības grābekļiem ir arī potenciāls kļūt par kāpnēm uz kritiskāk domājošu un pret dezinformāciju imūnāku sabiedrību?

Paldies par uzmanību!
Klinta@gmail.com

Mediju ētikas mēnesis 2021
“Mediju veselība infodēmijas laikā”